

عوامل راهبردی مؤثر در تأمین نیازهای پایه‌ای از منظر پدافند غیرعامل با رویکرد اقتصاد مقاومتی

محمد خوش‌چهره^۱، محمدرضا کائینی^۲

دریافت مقاله: ۹۶/۰۲/۱۱

پذیرش مقاله: ۹۶/۰۴/۱۹

چکیده

آمریکا و حامیان غربی آن، آخرین تیر ترکش تخاصم، یعنی تحریم هوشمند را که ترکیبی از تحریم واقعی و جنگ روانی است، علیه جمهوری اسلامی رها کرده‌اند. این نوع تحریم که به‌زعم آنان می‌تواند فلج‌کننده باشد، شامل تحریم‌های نفتی، بانک مرکزی، شرکت‌های کشتیرانی و نفت‌کش‌ها و برخی اشخاص لذا این تحقیق و تحقیقات مشابه می‌تواند راه کاری برای مقابله با این حربه دشمن باشد. این تحقیق با روش توصیفی و تحلیلی باهدف تبیین عوامل راهبردی مؤثر در تأمین نیازهای پایه‌ای و اساسی از منظر پدافند غیرعامل با رویکرد اقتصاد مقاومتی به‌منظور مقابله با تحریم‌های اقتصادی دشمن با استفاده از نظرات خبرگان آشنا به موضوع پدافند غیرعامل در قالب عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها) و عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدات) نگاشته شده است که نتایج به دست آمده نشان می‌دهد عواملی همچون وجود اهداف دشمن و لزوم جلب مشارکت همگانی برای دفاع از عزت ملی، فرهنگ سازی به نفع مصرف تولیدات داخلی، عدم اولویت به توسعه بخش کشاورزی و تولید اقلام راهبردی، لزوم مدیریت مناسب ذخایر و منابع ارزی کشور به نفع نیازهای اساسی و خرید اقلام ضروری و سودجویی و فرصت طلبی بخشی از عوامل مؤثر در مقابله با تحریم‌های اقتصادی دشمن در تأمین به‌موقع، ذخیره‌سازی کافی و توزیع کارآمد نیازهای پایه‌ای و اساسی با تاکید بر غذا خواهد بود.

واژگان کلیدی: پدافند غیرعامل، تحریم اقتصادی، نیازهای پایه‌ای و اساسی، اقتصاد مقاومتی، تأمین به‌موقع، ذخیره‌سازی کافی، توزیع کارآمد.

^۱ استادیار اقتصاد دانشگاه تهران

^۲ دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی پدافند غیر عامل دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول)

مقدمه

اقتصاد، مقوم و بستر ساز دستیابی به سایر ابعاد امنیت ملی است، یکی از پایه‌های مهم پایداری انقلاب‌ها جنبه اقتصادی آن است. انقلاب اسلامی ایران از ابتدای شکل‌گیری با جنگ همه‌جانبه‌ای از سوی استکبار مواجه بوده است. یکی از ابعاد مهم آن، بعد اقتصادی است که در قالب تحریم‌ها اعمال شده است. هدف نهایی این تحریم‌ها نیز فرسایش توانمندی‌های نظام جمهوری اسلامی ایران به منظور دست کشیدن از اهداف و آرمان‌های خود می‌باشد. لذا مقابله با دشمنان انقلاب اسلامی مستلزم سیستم اقتصادی قوی و منعطفی با توان دفاع در مقابل تهدیدات و تهاجمات اقتصادی است

جنگ اقتصادی غرب علیه ملت ایران که ابعاد و گستردگی آن در نظریه اقتصاد مقاومتی اخیراً از سوی مقام معظم رهبری به شکل عمیق‌تری مورد توجه قرار گرفته است از این جهت حائز اهمیت است که دشمنان جمهوری اسلامی ایران با عنایت به برخی مؤلفه‌های تهدید تلاش می‌کنند تا ضمن سرپوش گذاشتن بر ناتوانی‌های خود در سایر عرصه‌های تهدید، جنگ خاموشی را علیه ملت ایران مدیریت کنند که با کم‌ترین هزینه بتوانند بخشی از اهداف گذشته خود را تأمین نمایند. اعمال فشارهای اقتصادی و ممانعت از ورود کالاهای اساسی مورد نیاز مردم و وادار کردن کشورهای دیگر برای پیوستن به تحریم‌ها علیه ایران باعث می‌شود که فشارهای اقتصادی، بازتاب و اثرات منفی خود را بر مردم وارد سازد.

با توجه به اهمیت موضوع معیشت مردم که در سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی مورد تأکید مقام معظم رهبری قرار گرفته است تبیین عوامل راهبردی مؤثر پدافند غیرعامل کشور در برابر تهدیدات تأمین نیازهای پایه‌ای و اساسی با تأکید بر غذا از الزامات جنگ اقتصادی و مقابله با تأثیرات آن بر مردم خواهد بود. در این راستا برای مدیریت وضع موجود، توجه به فرصت‌ها، تهدیدات، قوت‌ها، ضعف‌ها و مؤلفه‌های اثرگذار بر آن‌ها ضروری است. با توجه به وابستگی کشور به نهادهای اصلی تولیدات کالاهای اساسی و نقاط ضعف‌های نظام تأمین، ذخیره‌سازی و توزیع کالاهای اساسی کشور و تحریم‌های همه‌جانبه از طرفی، وعدم نگاه یکپارچه راهبردهای موجود با رویکرد پدافند غیرعامل و نبود درک روشن از ماهیت جنگ اقتصادی، تبیین عوامل موجود برای دستیابی به مؤلفه‌های پدافند اقتصادی ضروری است، لذا این تحقیق در پی تبیین

راهبردی عوامل مؤثر در تضمین تأمین نیازهای پایه‌ای و اساسی با تأکید بر غذا از منظر پدافند غیرعامل با رویکرد اقتصاد مقاومتی می‌باشد.

در صورت تبیین راهبردی عوامل مؤثر پدافند غیرعامل و اجرای آن در دستگاه‌های اجرایی، توان تولید داخلی و قدرت مقابله با تهدیدات اقتصادی افزایش خواهد یافت و در صورت عدم توجه به عوامل مؤثر پدافند غیرعامل، خواسته دشمن در قرار دادن مردم در مقابل نظام، به واسطه مشکلات معیشتی و عدم دسترسی مناسب به نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) تحقق خواهد یافت

مبانی نظری

پیشینه‌شناسی:

در پژوهش صورت گرفته توسط محمد خوش‌چهره، ریشه‌ها و دلایل توجه به تأمین نیازهای اساسی مردم موردبررسی قرار گرفته و استراتژی توسعه اقتصادی مبتنی بر نیازهای مردم به‌خصوص گروه‌های کم‌درآمد و فقیر که منجر به توزیع عادلانه درآمد و تجدید ساختار می‌گردد را برای کشورهای در حال توسعه توصیه نموده است. (خوش‌چهره، ۱۳۸۹، ۲۰)

وضعیت امنیت غذایی در سطح کلان و خرد و تهدیدها و فرصت‌های آن: در پژوهشی توسط رحمان رنجبر وضعیت امنیت غذایی در سطح کلان و خرد و تهدیدها و فرصت‌های آن موردبررسی قرار گرفته و امنیت غذایی را در راستای تقویت امنیت ملی دانسته است. در ادامه ایشان سیاست‌های امنیت غذایی پایدار برای رفع مخاطرات در سطح خرد (فرد و جامعه) را توصیه نموده‌اند. همچنین ایشان امنیت غذایی را سنگ بنای یک جامعه توسعه‌یافته و عنصر اصلی سلامت فکری، روانی و جسمی اعضای آن می‌دانند. و اشاره می‌کند توجه به این مهم به‌ویژه برای کشورهای در حال توسعه‌ای چون ایران مضاعف است. ناامنی غذایی به‌مثابه یک بد عمومی می‌ماند که بروندهای منفی آن کلیت جامعه را در عدم مزیت قرار می‌دهد، و نه تنها توانمندی و قابلیت‌های یک ملت را تحلیل می‌برد بلکه منابع کمیاب آن را نیز از استفاده‌های کارایشان (به لحاظ اجتماعی) دور خواهد کرد، و در نهایت به فقیرتر شدن یک ملت می‌انجامد. ناامنی غذایی عزت نفس یک ملت، به‌عنوان ستون اصلی توسعه و استقلال ملی، را تخریب و با ایجاد اختلال در انباشت و انعقاد یافتگی سرمایه اجتماعی کنش‌های جمعی را بسیار پرهزینه می‌کند و در نتیجه امکان وفاق و وحدت ملی را کاهش می‌دهد. ناامنی غذایی با تحلیل کیفیت سرمایه انسانی و نارسایی در

فرایند انباشت آن، ظرفیت اقتصاد و در نتیجه حجم کلی تولید بالقوه ملی را کاهش خواهد داد. (رنجبر، ۱۳۹۱، ۱۲)

مفهوم شناسی:

پدافند به معنی حفظ جان مردم، تضمین امنیت افراد، صیانت از تمامیت ارضی و حاکمیت ملی در همه مواقع در برابر هرگونه شرایط، موقعیت و هرگونه تجاوز بدون به کارگیری سلاح می باشد. (کامران و همکار، ۱۳۹۱: ۲۲۰). منظور از پدافند غیرعامل مجموعه اقداماتی است که بدون نیاز به کاربرد تجهیزات نظامی و سلاح صرفاً بر مبنای طراحی ساختار و مشخصات فضا از دو بعد شکل و فرم و عملکردهای آن، در پی محدود نمودن آسیب های ناشی از جنگ، بهبود قابلیت های فضا به منظور تأمین حفاظت از جان شهروندان و به حداقل رسانیدن لطمات جانی ناشی از جنگ است. (Lacina, 2006:276)

بیشتر نظریه پردازان داخلی، پدافند غیرعامل را با تأکید بر بعد دفاع پیشگیرانه در برابر حملات دشمن (عامل انسانی) تعبیر کرده اند. در پدافند عامل فقط نیروهای مسلح مسئولیت دارند در حالی که در پدافند غیرعامل تمام نهادها، نیروها، سازمان ها، صنایع و حتی مردم می توانند نقش مؤثری بر عهده گیرند. (کامران و همکار ۱۳۹۱: ۸)

در منابع دینی و اسناد بالادستی کشور جمهوری اسلامی ایران به موضوع پدافند غیرعامل تأکید شده است. خداوند در آیه ۶۰ سوره مبارکه انفال می فرماید: "و برای مقابله با دشمن، هر چه در توان دارید از نیرو و از اسب های آماده بسیج کنید تا دشمن خدا و دشمن خودتان و نیز دشمنانی غیر از اینان را که شما آنان را نمی شناسید ولی خداوند آن ها را می شناسد به وسیله آن بسیج بترساند و در راه خدا هر چه انفاق کنید، پاداش کامل آن به سوی شما خواهد آمد و به شما ستم نخواهد شد."

در تفسیر این آیه شریفه حجت الاسلام قرائتی نکته ها و موارد زیادی را آورده اند که بسیاری از این موضوعات از جمله دستور آماده باش، آمادگی رزمی، وحدت و یکپارچگی، ایجاد رعب در دشمن، بسیج مردمی، تهدید دشمنان، حفظ بنیه دفاعی مسلمانان مرتبط با بحث پدافند غیرعامل می باشند: (قرائتی، ۱۳۸۸: ۳۴۷-۳۴۶)

حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) در نامه ۱۱ نهج البلاغه می فرمایند: «آنگاه که در میدان جنگ رویاروی دشمن قرار گرفتید، باید قرارگاه شما در دامنه کوه ها و تپه ها و یا در کنار نهرها

باشد تا پوشش و حفاظ شما شود و شمارا از دشمن نگاهبانی کند و جنگ را از یک سو یا حداکثر دو سو با دشمن داشته باشید و قسمت‌های دیگر، تکیه بر موانع طبیعی داشته باشد، تا دشمن قدرت نفوذ نداشته باشد» (دشتی، ۱۳۸۷: ۳۵۱).

در صدر اسلام نیز با تکیه بر این اصول، در غزوه احد پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه) با اتکاء بر ارتفاعات حداکثر بهره‌برداری از عوارض طبیعی را نمودند و در غزوه خندق با کندن خندق پیرامون شمال شهر مدینه و ایجاد خطوط دفاعی مانع تهاجم دشمنان به شهر شدند. (جلالی و همکار، ۱۳۸۹: ۱۰)

مقام معظم رهبری نیز بارها موضوع پدافند غیرعامل را مورد تأکید قرار داده‌اند. از جمله می‌فرمایند: «پدافند غیرعامل مثل مصونیت سازی برای انسان است. از درون ما را مصون می‌کند. این معنایش این است که ولو دشمن تهاجمی بکند و زحمتی هم بکشد و ضرب و زوری هم بزند، اثری نخواهد کرد این پدافند غیرعامل نتیجه‌اش این است». (مقام معظم رهبری، آبان ۱۳۹۱)

جلالی اهداف و کارکردهای مهم پدافند غیرعامل را به شرح زیر تعریف می‌کند: (جلالی، ۱۳۹۱: ۸۱)

حفاظت از جان مردم، حفاظت از زیرساخت‌ها، استمرار خدمات ضروری، حفاظت از تأسیسات و تجهیزات نادر، پایدارسازی مدیریت عالی کشور، حفاظت سایبری از کشور و تأمین نیازهای مردم

مفهوم نیازهای پایه‌ای و اساسی مردم

نیاز در لغت‌نامه دهخدا به معنای حاجت و احتیاج و در فرهنگ واژگان مترادف و متضاد درخواست و ضرورت تعریف شده است همچنین واژه حیاتی در فرهنگ واژگان مترادف و متضاد به معنای اساسی، اصولی، لازم و ضروری تعریف شده است، غذا نیز در فرهنگ معین به معنای خوردنی، قوت و در فرهنگ عمید آنچه خورده شود و به نمو جسم کمک کند و انرژی لازم برای بدن به وجود آورد.

مکس نیف نیازهای اساسی بشر را به شرح زیر دسته‌بندی می‌کند و بیان می‌کند یکی از کاربردهای آن در زمینه توسعه استراتژیک پایدار است که در آن نیازهای منحصربه‌فرد اساسی بشر (نه نیازهای تجاری) و کارکرد نیاز نظام اجتماعی مشترک در جامعه‌ای پایدار پاسخ داده می‌شود. که عبارت‌اند از: امرامعاش، حفاظت، مهربانی، درک، مشارکت، فراغت، تکوین، هویت و آزادی (مکس نیف مانفرد و دیگران، ۱۹۸۹: ۸۰)

سازمان پدافند غیرعامل نیازهای اساسی (حیاتی) مردم را شامل غذا، آب، بهداشت، امنیت، رسانه و ارتباطات، سر پناه و انرژی تعریف نموده و آن را به ۳ گروه حیاتی، لازم و تأمین در صورت امکان تقسیم‌بندی نموده است (جلالی، ۱۳۹۳)

فهرست قدیمی نیازهای اولیه و ضروری شامل غذا (ازجمله آب)، سرپناه و پوشش می‌باشد. بسیاری از فهرست‌های امروزی نه تنها بر غذا، آب، پوشش و سرپناه بلکه بر اصول بهداشتی، آموزش و سلامت به عنوان میزان کمینه مصرف نیازهای اولیه تأکید می‌کنند. سازمان‌های مختلف با توجه به شرایط گوناگون از فهرست‌های مختلف استفاده می‌کنند. (دنتون، ۱۹۹۰: ۱۷) همچنین غذاهای اساسی^۱ غذاهایی که سهم بالا در مصرف خانوار ایرانی دارند به‌طوری که کمبود آن‌ها در بازار باعث اختلال در امنیت ملی کشور شده و ضرورت دارد در داخل کشور به حد کفایت تولید شوند. این محصولات عبارت‌اند از گندم، برنج، سیب‌زمینی، تخم‌مرغ و مرغ، گوشت قرمز، ماهی، لبنیات، روغن، قند و شکر.

لزوم توجه به نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) در شرایط اضطراری:

در تحقیقات صورت گرفته توسط کیان پور و همکاران این اعتقاد وجود دارد که اطلاعات و داده‌های مربوط به امنیت ملی، خطراتی که امنیت و رفاه آینده جوامع بشری را تهدید می‌کند نه تنها خطرات سنتی چون برخوردهای بین‌المللی و تجاوز نظامی به‌وسیله یک قدرت خارجی است بلکه خطراتی ناشی از بی‌ثباتی‌های اقتصادی، فقر، گرسنگی و به‌ویژه عدم وجود امنیت غذایی هست. بدون شک امنیت غذایی و درجه اطمینان دسترسی به غذا به حیات اقتصادی و سیاسی و بالاخره به حیات امنیتی کشور مرتبط است و درواقع حیات امنیتی و امداد حیات امنیتی غذایی است. تاریخ اقتصادی و سیاسی کشورهای جهان سوم نشان می‌دهد که یک کشور آسیب‌پذیر از نظر امنیت غذایی دست‌آویز سیاسی و اقتصادی کشورهای بیگانه شده است. آموزه‌های دینی و ملی ما نیز صراحتاً بر این امر صحه می‌گذارند؛ فقر که از در وارد می‌شود هنجارها و ارزش‌های دینی از پنجره بیرون می‌روند. و چون نظام سیاسی اجتماعی کشور بر یک چنین شالوده‌هایی استوار است و هدف برجسته کردن یک چنین هنجارهایی در جامعه و نیز

۱. فهرست این محصولات با توجه به ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه و ماده ۳۱ قانون افزایش بهره‌وری

بخش کشاورزی و نظرات کارشناسی تنظیم گردیده است.

نهادینه کردن آن‌ها در کنش‌های افراد می‌باشد، لذا ناامنی غذایی تهدیدی بالفعل یا بالقوه علیه ارزش‌های بنیادین نظام خواهد بود. ناامنی غذایی دامنه انتخاب افراد را شدیداً محدود، و در بسیاری موارد حق انتخاب را از آن‌ها می‌گیرد و از این‌رو قابلیت‌ها و استانداردهای زندگی‌شان را تحلیل خواهد برد. (کیانپور و هم کاران، ۱۳۸۰)

حفظ استقلال کشور با تأمین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا):

تأمین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) در هر کشوری برای حفظ استقلال آن کشور اهمیت ویژه‌ای دارد. بنابراین خودتکایی هر چه بیشتر در تولید محصولات مهم غذایی، اصلاح الگوی مصرف، ذخیره سازی اقلام مهم، تعیین سبد بهینه صادرات و واردات مواد غذایی و گسترش همکاری‌های بین‌المللی از مؤلفه‌های اصلی استقلال کشور به شمار می‌رود. با رعایت «خط‌مشی افزایش پایداری» بخش عمده‌ای از الزامات «حفظ استقلال کشور» در زنجیره تأمین فراورده‌های غذایی لحاظ می‌شود.

جدول ۱: الزامات خط‌مشی حفظ استقلال کشور برای طراحی اهداف و راهبردهای زنجیره تأمین فراورده‌های غذایی

ردیف	الزامات خط‌مشی حفظ استقلال کشور	اهداف و راهبردها
۱	اولویت تولید محصولات مهم نظیر گندم، برنج، گوشت، روغن و شیر و خودکفایی در تولید آن‌ها و تأمین امنیت غذایی در راستای ارتقای امنیت ملی.	تولید
۲	عدم وابستگی به صادرات محصولات که اشتغال گسترده‌ای در بردارند برای کاهش آسیب‌پذیری از بحران‌ها و تهدیدهای اقتصادی.	صادرات و واردات
۳	ذخیره‌سازی محصولات مهم غذایی در راستای امنیت غذایی.	تنظیم موجودی کالا
۴	تنوع انواع روش‌های مبادله در تجارت خارجی.	اصلاح روش تسویه و زمان پرداخت
۵	داشتن جایگاه مناسب در زنجیره‌های تولید بین‌المللی به گونه‌ای که آشفتگی‌های اقتصادی و امنیتی بین‌المللی باعث موضع انفعالی نشود.	گسترش همکاری‌های بین‌المللی

با رعایت الزامات تعیین‌شده در جداول بالا برای برخی از اهداف و راهبردهای زنجیره تأمین فراورده‌های غذایی، نقش این بخش در حفظ استقلال کشور به‌خوبی ایفا می‌شود (برنامه راهبردی وزارت صنعت، معدن و تجارت، ۱۳۹۲)

تهدید شناسی در پدافند غیرعامل:

موضوع پدافند غیرعامل با موضوع تهدیدات عجین بوده و درواقع وجود تهدیدات است که اقدامات پدافند غیرعامل را توجیه می‌نماید. از طرفی رویکرد تهدیدات در عصر حاضر تغییر کرده و باید جهت دفاع و رسیدن به اهداف پدافند غیرعامل ضمن شناخت کامل تهدیدات نوین، اقدامات پدافندی خود را بر اساس رویکرد جدید این تهدیدات طراحی نماییم. تهدید در لغت به معنای ترسانیدن و وعده عقوبت دادن و در اصطلاح حقوق به معنای ایجاد بیم بر جان، مال یا آبروی دیگری (جعفری لنگرودی، ۱۳۶۸: ۱۸۳)

با توجه به مفهوم تهدید و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری و بازتاب‌های اجرایی تهدید، پرواضح است که تهدید یک مقوله ژئوپلیتیکی است که نتیجه تعامل عناصر بنیادین جغرافیا، سیاست و قدرت می‌باشد. تهدید به لحاظ ماهیت، روش‌ها و ابزارهای مورد استفاده دارای انواع و ابعاد مختلفی است. (حافظ نیا، ۱۳۸۵: ۳۳۳)

با توجه به سانحه خیزی کشور و تهدیدهای قابل ملاحظه طبیعی و غیرطبیعی، لازم است که مدیریت ریسک در برابر بحران‌ها و استراتژی‌های مدیریتی مناسب جهت کاهش آسیب‌پذیری دارایی‌ها و تأسیسات، بیشتر مورد توجه قرار گیرد. (جمشیدی و همکاران، ۱۳۹۱: ۶۲)

باوجودآنکه بیشتر تهدیدات بخش اقتصادی از حوزه تهدیدات وجودی خارج است، اما از نظر مکتب کپنهاگ دو عامل اساسی تهدیدات بخش اقتصادی را تبدیل به تهدیدات وجودی می‌نماید: «اول آنکه تهدیدات بخش اقتصادی بقای جمعیت کشور را مورد تهدید قرار دهد. دوم آنکه تهدیدات اقتصادی تأثیر استراتژیک بر بخش نظامی داشته باشد». بر این اساس می‌توان تحریم‌های گسترده اقتصادی را در مجموعه تهدیدات وجودی اقتصادی قرار داد، زیرا هم می‌تواند بقای جمعیت را از ناحیه گسترش فقر تهدید نماید و هم با تحریم تجهیزات و تکنولوژی نظامی عملاً بخش نظامی را با مشکلات جدی و مخرب مواجه نماید. (عصاریان نژاد و همکار، ۱۳۸۵: ۱۳۱)

مهم‌ترین نیازمندی کشور در جنگ اقتصادی:

بخش کشاورزی مهم‌ترین و اصلی‌ترین منبع تأمین غذا به شمار می‌رود و اهمیت آن در دوره‌ی تحریم‌ها، بیش‌ازپیش احساس می‌شود. یکی از پیکان‌های دولت باید به سمت سامان‌دهی این بخش نشانه برود. اخیراً نتایج برخی سیاست‌های اقتصادی به گونه‌ای بوده است که کشت برخی

محصولات کشاورزی، که نقش مهمی در تولید غذای کشور دارند، با بحران مواجه شده‌اند و انگیزه‌ی کشاورزان در تولید آن‌ها تضعیف شده است و خطر کاهش تولید آن‌ها در آینده‌ای نزدیک احساس می‌شود. دولت باید توجه جدی به مشکلات کشاورزان نماید و موانع تولیدات کشاورزی را مرتفع سازد و از واردات کالاهای کشاورزی در شرایطی که تولیدکنندگان داخلی قادر به تولید هستند، جلوگیری نماید. بدیهی است که این بخش به دلیل استراتژیک بودن و زودبازده بودن، قادر است با سرعت و تحرک بیشتری بر اوضاع اقتصادی (ازلحاظ تثبیت قیمت کالاهای مصرفی و اشتغال) تأثیر بگذارد. خودکفایی در تولیدات کشاورزی گام اصلی مقابله با تحریم‌های اقتصادی است. (احسانی و همکار، ۱۳۹۲)

تهدیدات و تحریم‌های اقتصادی:

تهدید اقتصادی یکی از مسائل مهم برای کشورها محسوب می‌شود، امام خمینی (رحمت‌الله علیه) می‌فرمایند: «یکی از مسائل مهم ما مسئله اقتصاد است. باید سعی کنیم که از حیث اقتصادی قوی و بدون وابستگی باشیم و باید مسئله کشاورزی که در رژیم سابق برای به هم زدن آن نقشه داشتند تا ما را وابسته کنند بیشتر موردنظر ما باشد.» (صحیفه امام، جلد ۱۷: ۵۰).

همچنین ایشان تهدید اقتصادی را ناشی از طمع استعمارگران برای دستیابی به منابع و مخازن طبیعی جهان می‌دانند و در این باره به روشن‌سازی تهدید سلطه‌گران علیه منافع اقتصادی کشورها پرداخته‌اند که از آن جمله است: «این‌ها می‌خواهند که تمام مخازن ما را ببرند.» (همان، جلد ۴: ۲۳۹).

تهدیدات اقتصادی عوامل داخلی و خارجی با ماهیت اقتصادی و خارج از کنترل دولت (نظام سیاسی) که باعث به خطر افتادن بقای نظام اقتصادی و یا جلوگیری و تأخیر در دستیابی به اهداف عالی آن شود (رهبر، خادمی، ۱۳۷۷: ۳۵). طبق تعریف سیف، تهدید اقتصادی، به الگوهای رفتاری اقتصادی یا اقدامات اقتصادی غیر خشونت‌آمیزی گفته می‌شود که از سوی بازیگر یا بازیگران مشخص دیگری از طریق اقناع یا القاء به کار گرفته شده، امنیت ملی آنان را با خطر مواجه کند. (سیف، ۱۳۸۸: ۱۸۸).

ماندل^۱ ابعاد امنیت اقتصادی را دو بعد داخلی (شامل رشد اقتصادی و توزیع عادلانه) و خارجی (رهایی از فشارها و تحریم‌های خارجی) می‌داند. وی مسئله قدیم هویج (اقدامات مثبت نظیر کمک، سرمایه‌گذاری و ...) و چماق (اقدامات منفی نظیر تحریم) را مهم‌ترین اشکال تهدیدات اقتصادی می‌داند (ماندل، ۱۳۷۷: ۱۱۹)

الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی ایران:

در پژوهشی با عنوان الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی ایران اله مراد سیف تأکید دارد اقتصاد مقاومتی به معنای ریاضت اقتصادی نیست، بلکه مفهوم شکوفایی اقتصاد و رفع مشکلات موجود، در زیر بخش‌های اقتصادی برای جلوگیری از امتیازدهی به دشمنان و بهبود سطح رفاه مردم است. درواقع «اقتصاد مقاومتی» طراحی و مدل‌سازی ویژه‌ای از شرایط و سازکارهای اقتصادی است که مبتنی بر آن، فضای اقتصادی کشور بر اساس فرض وجود حداکثر تحریم‌ها و فشارها، به‌صورت فعال و نه منفعل، طراحی می‌شود. بر اساس نتایج پژوهش‌ها وجود رابطه معناداری بین گرایش کارآفرینانه و اقتصاد مقاومتی و همبستگی بالا بین حمایت از تولید ملی و گرایش کارآفرینانه، و تقویت یافته‌های فرهنگی در کشور نشان‌دهنده این است که بایستی برای برطرف نمودن نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت این زمینه تلاش مداوم صورت گیرد. (اله مراد سیف، ۸، ۱۳۹۱)

ارزش‌های حاکم و اسناد بالادستی در تأمین نیازهای پایه‌ای و اساسی با تأکید بر غذا اسلام به استقلال اقتصادی ارزش‌های زیر در قرآن، احادیث و فرمایشات بزرگان به‌منظور دستیابی به حیات طیبه مسلمین موردعنايت قرار گرفته است:

الف) قرآن کریم:

- اعتماد به تأمین روزی از سوی خدا

«و ما من دابة فی الارض الا علی الله رزقها» (عنکبوت ۶۰)

«هیچ جنبنده‌ای بر روی زمین نیست مگر اینکه خداوند روزی آن را عطا می‌کند»

عدم تصرف در اموال دیگران و مال‌اندوزی (نهی از اخلال در نظام اقتصادی)

«و لا تأکلو اموالکم بینکم بالباطل» (بقره ۱۸۸)

¹ mandel

«اموال یکدیگر را به باطل (به ناحق) در بین خود نخورید»

«الهکم التکاثر» (تکاثر ۱)

«وای بر کسانی که به دنبال افزون طلبی مال از راه حرام هستند»

- قناعت و صرفه جویی

قال علی (علیه السلام): «القناعة مال لا ینفد»

«قناعت ثروتی است که هیچگاه پایان نمیپذیرد» (نهج البلاغه - جملات قصار)

- توزیع عادلانه

«ما افاء الله علی رسوله من اهل القرى کی لا یكون دولة بین الاغنیاء»

آنچه خداوند به رسول خودش و دیگران داده است. مبدا این اموال در یک مدار و سختی خاصی بین ثروتمندان تداول پیدا کند. (منع)

- نفی سبیل (عدم تسلط کفار بر مسلمین)

ولن یجعل الله الکافرین علی المسلمین سبیلاً

نفی سبیل مهمترین قاعده فقهی است که حاکمیت کفار را بر مسلمین در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و نظامی جایز نمی‌شمارد (نساء ۱۴۱).

ب) احادیث ائمه اطهار:

- پرهیز از اسراف

لا تسرفوا اموالکم بالباطل

به هرروی زیان اسراف کاری در حدی است که در فقه، اصل اسراف کاری در ردیف گناهان کبیره و کار حرام شمرده شده است. (امام خمینی ۱۳۷۹، ص ۲۵۹)

- کار و تولید حداکثری (نکوهش کم کاری و تنبلی)

امام صادق (علیه السلام) میفرماید:

«اگر کسی علاقه مند باشد تا زنده بماند و تولید کند تا جامعه خود را از فقر برهاند این آخرت

است نه دنیا» (غررالحکم، ۱۳۸۶، ۱۲۳)

فرمایشات حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

با بررسی فرمایشات حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) و بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) درخصوص استقلال اقتصادی و اقتصاد مقاومتی ایشان الزامات و بایدهایی رابعنوان شاخصهای اقتصاد مقاوم بخصوص رسیدگی به مستضعفین و تامین نیازهای اساسی مردم مورد تاکید قرار داده‌اند. (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱)

- اسناد بالا دستی

۱. اصول و مبانی فقهی حاکم بر اقتصاد اسلامی
۲. اصول سوم و چهل و سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۳. چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی مصوب (۱۳۸۵/۹/۱۵)
- مجمع تشخیص مصلحت نظام
۴. سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب (۱۳۸۷/۱۱/۲۱) - مقام معظم رهبری (مدظله العالی)
۵. قانون برنامه پنج ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۹۰)
۶. سیاست‌های کلی نظام در امور پدافند غیرعامل مرتبط با نظام جامع تأمین تامین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) عبارتند از:
۷. تأکید بر پدافند غیرعامل که عبارت است از مجموعه اقدامات غیرمسلحانه که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، ارتقاء پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می‌گردد.
۸. بقاءبندی مراکز، اماکن و تأسیسات حائز اهمیت به حیاتی، حساس و مهم و روزآمدکردن آن در صورت لزوم.
۹. فرهنگ‌سازی و آموزش عمومی در زمینه به کارگیری اصول و ضوابط پدافند غیرعامل در بخش دولتی و غیردولتی، پیش بینی مواد درسی در سطوح مختلف آموزشی و توسعه تحقیقات در زمینه پدافند غیرعامل ((مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۸۹)
۱۰. بیانات و سیاستهای ابلاغی مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در خصوص اقتصاد مقاومتی (۱۳۸۹ ۱۳۹۴) عبارتند از:

۱۱. بند ۶- افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی (بویژه در اقلام وارداتی)، و اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی و ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص
۱۲. بند ۷- تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید (مواد اولیه و کالا). (سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی ۹۲/۱۱/۳۰)

محیط شناسی حوزه تامین کالاهای اساسی:

برای تحلیل وضع موجود، تعیین نقاط ضعف و آسیب پذیری‌ها، قوت‌ها، تهدیدات و فرصت‌ها در محیط بیرونی و داخلی با حضور صاحب نظران از دستگاه‌های اجرایی و بخش خصوصی مصاحبه عمیق صورت گرفته است که نتایج آن بشرح ذیل می باشد. (سند راهبردی پدافند اقتصادی، ۱۳۹۶-۱۳۹۴):

- تهدیدها

۱. تحریم مستقیم غذا، فناوری و نهاده‌های اصلی تولید محصولات کشاورزی
۲. تحریم غیر مستقیم غذا از طریق تحریم‌های حوزه تجارت خارجی نظیر تحریم‌های نفتی، پولی و حمل و نقل
۳. ارزان‌فروشی و بازارشکنی محصولات کشاورزی با هدف تضعیف تولید داخلی (دامپینگ)
۴. تغییر دادن سبک زندگی و الگوی مصرف غذا با رویکرد تشدید وابستگی و تهدید سلامت جامعه

۵. تحدید منابع آبی از سمت کشورهای بالادست با همکاری آمریکا و رژیم صهیونیستی

- فرصت‌ها

۱. موقعیت ژئوپلیتیک ایران و قابلیت ایجاد بستر ترانزیت غذایی و تامین امنیت غذایی در شرایط حساس
۲. فرصت کشت فرامرزی در کشورهای همسایه با توجه به نزدیکی با کشورهای پرآب و نیروی اشتغال داخلی
۳. دسترسی به آب‌های آزاد و فرصت صیادی محصولات دریایی در حجم انبوه
۴. امکان صادرات با توجه به تقاضای روزافزون و بازار پایدار منطقه‌ای محصولات کشاورزی

- ضعف‌ها

۱. وابستگی در تأمین غذای اساسی
 ۲. وابستگی در نهاده‌ها و فناوری‌های تولید غذاهای اساسی
 ۳. نبود سامانه ذخایر راهبردی
 ۴. نبود شفافیت در جریان تأمین غذای اساسی و نبود سلامت در بازار آنها مانند احتکار
 ۵. تغییر کاربری اراضی کشاورزی
 ۶. تخریب منابع پایه بالاخص منابع آب
 ۷. تشدید خشکسالی‌های دوره‌ای (تغییر اقلیم)
 ۸. پراکندگی و خرد بودن اراضی
 ۹. پایین بودن میزان بهره‌وری در منابع، نهاده‌ها و دیگر عوامل اصلی تولید غذا (موثر در عدم خودکفایی)
 ۱۰. غلبه اقدامات کوتاه مدت برای تأمین امنیت غذایی بر سیاست‌های بلندمدت
 ۱۱. نابسامانی و ضعف ساختاری مدیریت بخش امنیت غذایی و عوامل تولید کشاورزی نظیر سلامت، آب و تجارت
- قوت‌ها
۱. قدرت مقاومت بخش کشاورزی در مقابل تکانه‌ها و تهدیدات خارجی (آسیب‌پذیری کم بخش تولید غذا از مخاطرات و تهدیدهای اقتصادی)
 ۲. ظرفیت بالای اشتغال‌زایی زنجیره تولید غذا به دلیل پایین بودن نسبت سرمایه‌گذاری به اشتغال‌زایی
 ۳. تنوع اقلیمی و وجود آب و هوای متنوع و چهار فصل و ظرفیت تأمین انواع محصولات
 ۴. مرزهای آبی گسترده و فرصت‌های زیاد آبی پروری
 ۵. آب‌های غیرمتعارف و امکان کشت دیم محصولات کشاورزی (سند راهبردی پدافند اقتصادی، ۱۳۹۶-۱۳۹۴)

روش‌شناسی تحقیق:

این تحقیق کاربردی بوده و با استفاده از روش توصیفی تحلیلی و استفاده از نظر خبرگان عوامل راهبردی مؤثر در تامین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) از منظر پدافند غیرعامل تبیین شده‌اند. به این منظور ضمن کاوش در ادبیات و احصای عوامل مؤثر جهت تولید ادبیات تکمیلی با ۱۵ نفر از مدیران ارشد کشور که با اهداف و کارکردهای پدافند غیرعامل نیز آشنایی داشتند مصاحبه عمیق صورت گرفت. سپس جهت تثبیت عوامل احصا شده و همچنین تعیین عوامل داخلی (قوت و ضعف) و عوامل خارجی (فرصت و تهدید) بودن این عوامل از پرسشنامه محقق ساز استفاده کرده و از ۱۰ نفر از نخبگان که هم با اصول تامین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) و هم با اصول پدافند غیرعامل آشنایی داشتند، برای اعتبار تحقیق، نظر خواهی شد.

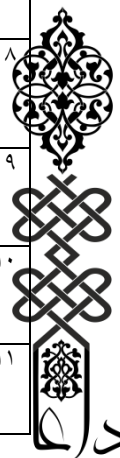
تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق:

عوامل راهبردی مؤثر در تامین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) از منظر پدافند غیرعامل با توجه به سوال و هدف تحقیق که تبیین عوامل راهبردی مؤثر در تامین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) از منظر پدافند غیرعامل در محدوده کشور ج ۱۱ است، با مطالعه و بررسی اسناد بالادستی، مکتوبات و مدارک علمی این عوامل احصا شدند. ولی جهت تکمیل ادبیات با ۱۵ نفر از مدیران ارشد کشور نیز مصاحبه شد. این عوامل با توجه به نظام جامع تامین نیازهای پایه‌ای و اساسی با رویکرد اقتصاد مقاومتی، دسته‌بندی شدند. جهت تثبیت و تعیین نوع (داخلی یا خارجی) و جنس آنها نظرات خبرگان اخذ گردید که پاسخ‌گویان با تمام ۷۰ عامل احصا شده موافق بودند. همچنین بر اساس نظر ایشان، این عوامل در دو دسته عوامل داخلی (قوت و ضعف) و عوامل خارجی (فرصت و تهدید) تقسیم شده‌اند که در جداول زیر نشان داده شده‌اند:

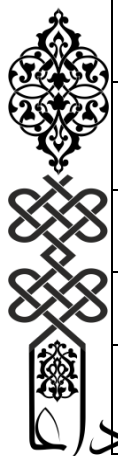

جدول ۲: عوامل راهبردی مؤثر در تامین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) از منظر پدافند غیر عامل

ردیف	عوامل راهبردی مؤثر در تامین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) از منظر پدافند غیر عامل در محدودۀ کشور ج ۱۱ در افق ۱۴۰۴	مرجع			بازآزمايي توانايي	داخلی		خارجی	
		اسناد بالادستی	مذاکره علمی	مصلحت‌محور		تجهیزات	ضعف	فرصت	تهدید
۱	شناسایی نقاط ضعف دشمن و ارائه راههای تهاجم به آن در جنگ اقتصادی	✓	✓		۱۰۰٪	۸۰٪			
۲	قابلیت برنامه ریزی در مقابله با واردات غیر ضروری کالاهای اساسی (غذا)	✓	✓		۱۰۰٪	۱۰۰٪			
۳	آب و اراضی کشاورزی مناسب در سرتاسر کشور به منظور تولید کالاهای اساسی (غذا)	✓	✓		۱۰۰٪	۱۰۰٪			
۴	همسو بودن اصول پدافند غیر عامل با الگوها و ارزش‌های اعتقادی در مردم برای مقابله با تهدیدات اقتصادی.	✓	✓		۱۰۰٪	۹۰٪			
۵	بهره مندی از سازوکار مناسب توسعه فرهنگ صرفه جویی و مصرف بهینه در تامین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) در چارچوب اقتصاد مقاومتی	✓			۱۰۰٪	۸۰٪			
۶	اشراف و تسلط دشمن بر مراجع تشخیص آزمایشگاهی جهانی	✓			۱۰۰٪				۱۰۰٪
۷	آسیب‌پذیر بودن مردم در برابر تهدیدات زیستی مرتبط با تامین کالاهای اساسی	✓	✓	✓	۱۰۰٪				۹۰٪
۸	استفاده دشمن از موازنه ترس و وحشت در حوزه تامین کالاهای اساسی	✓			۱۰۰٪				۱۰۰٪
۹	ایجاد حس مشترک تهدید بین کشورهای منطقه و برقراری پیمانهای همکاری منطقه‌ای با کشورهای همسایه	✓	✓		۱۰۰٪			۱۰۰٪	
۱۰	عضویت در نهادهای بین‌المللی و امکان استفاده از تعاملات و معاهدات حقوقی در حوزه تامین کالاهای اساسی	✓	✓		۱۰۰٪			۱۰۰٪	
۱۱	سامانه جامع رصد و پایش عرضه و تقاضای کل نیازهای اساسی مردم	✓	✓		۱۰۰٪		۱۰۰٪		

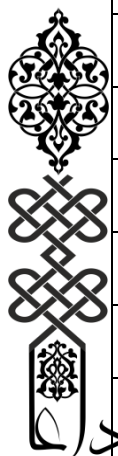
۱۲	نیروی انسانی امین، کارآمد مستعد، متعهد، چابک و ماهر در تامین کالاهای اساسی	✓	✓	✓	%۱۰۰	%۱۰۰			
۱۳	گسترش گروه های مردم نهاد مرتبط (NGO) در تامین و توزیع کالاهای استراتژیک اقشار آسیب پذیر.	✓		✓	%۱۰۰	%۸۰			
۱۴	تجربه تامین کالاهای اساسی در جنگ تحمیلی	✓	✓	✓	%۱۰۰	%۱۰۰			
۱۵	درک و باور عمومی مدیران نسبت به ضرورت تامین کالاهای اساسی	✓			%۱۰۰	%۷۰			
۱۶	قدرت مقاومت بخش کشاورزی در مقابل تکانه‌ها و تهدیدات خارجی (آسیب‌پذیری کم بخش تولید غذا از مخاطرات و تهدیدهای اقتصادی)		✓	✓	%۱۰۰	%۹۰			
۱۷	اراده ملی و دسترسی به خود کفایی کالاهای استراتژیک در مقابل افزایش هزینه دشمن.	✓	✓		%۱۰۰	%۸۰			
۱۸	هماهنگی و مشارکت دستگاه‌های دخیل در بحران تامین کالاهای اساسی	✓	✓		%۱۰۰	%۸۰			
۱۹	فرهنگ مصرف گرایی و وابستگی فزاینده به خارج.	✓	✓	✓	%۱۰۰	%۷۵			
۲۰	فراگیر نشان دادن فساد اقتصادی در کشور.		✓		%۱۰۰	%۹۰			
۲۱	نا امن جلوه دادن فضای کسب و کار تولیدی و خدماتی.		✓	✓	%۱۰۰	%۷۰			
۲۲	اخلال در واردات مواد اولیه برای کاهش تولیدات داخلی کالاهای استراتژیک.		✓	✓	%۱۰۰	%۸۰			
۲۳	توان برترساز عملیات روانی به‌منظور ایجاد گسست‌های اقتصادی و نارضایتی مردمی.		✓	✓	%۱۰۰	%۱۰۰			۱۰۰ %
۲۴	امکان اعتصاب و اغتشاش در شبکه‌های توزیعی		✓	✓	%۱۰۰	%۱۰۰			۱۰۰ %
۲۵	بسیج محلات و مردم در تامین نیازهای اولیه، ذخیره سازی و توزیع محلی	✓			%۱۰۰	%۱۰۰			
۲۶	بهره‌گیری از تحقیقات، تجربیات و تعامل با نیروهای مسلح در تامین کالاهای اساسی	✓	✓		%۱۰۰	%۹۰			

۳۷	توان دستگاه‌های امنیتی و اجرایی برای شناسایی و پایش تهدیدات اقتصادی	✓	✓	✓	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰		
۳۸	مشارکت سازمان‌های همسو و همکار (سازمان پدافند غیرعامل، سازمان مدیریت بحران، وزارت بهداشت و درمان، وزارت جهاد کشاورزی) در تامین کالاهای اساسی	✓	✓	✓	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰		
۳۹	بهره‌گیری از رسانه ملی جهت تاثیرگذاری بر افکار عمومی در مقابله با عملیات جنگ روانی	✓	✓	✓	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۸۰		
۳۰	تسلط به زیر ساخت‌های جهانی و منطقه ای تأمین کالاهای استراتژیک به بهانه کنترل مالی تروریسم و انرژی هسته‌ای.	✓	✓	✓	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۸۰		
۳۱	تجهیزات و ماشین آلات پیشرفته کشاورزی	✓	✓	✓	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰		
۳۲	زیر ساختهای حمل و نقل هوایی، ریلی، زمینی دریایی در تامین کالاهای اساسی	✓	✓	✓	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۸۰		
۳۳	زیرساختی تولید و ذخیره سازی کالاهای استراتژیک به مراکز مورد توجه دشمن.	✓	✓	✓	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۹۰		
۳۴	ساختاری های حمایتی و ترویجی در تامین نیازهای پایه ایو اساسی (غذا) بارویکرد اقتصاد مقاومتی	✓	✓	✓	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۷۰		
۳۵	حوزه‌های دانشی، مواد، تجهیزات و فناوری‌های جدید در تامین کالاهای اساسی	✓	✓	✓	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰		
۳۶	مجتمع‌های کشت و صنعت در راستای کاهش نوسانات قیمت و تأمین مواد اولیه کالاهای اساسی	✓	✓	✓	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۹۰		
۳۷	آشکار، متمرکز، انبوه و بزرگ بودن تأسیسات ذخیره سازی کالاهای اساسی	✓	✓	✓	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۸۰		
۳۸	شبکه آمایش، احداث و ایمن‌سازی زیرساخت‌های مورد نیاز مراکز ذخیره سازی با الویت حیاتی و حساس و مهم	✓	✓	✓	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰		
۳۹	کشت فرامرزی در کشورهای همسایه با	✓	✓	✓	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۹۰		

							توجه به نزدیکی با کشورهای پیرآب و نیروی اشتغال داخلی	
۴۰			٪۱۰۰	✓	✓		اشراف اطلاعاتی دشمن نسبت به ضعفهای عمده نظام تامین کالاهای اساسی	۱۰۰٪
۴۱		٪۱۰۰	٪۱۰۰	✓	✓	✓	سامانه جامع در تامین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) با رویکرد اقتصاد مقاومتی	
۴۲		٪۱۰۰	٪۱۰۰	✓	✓	✓	تعریف مورد توافق کالاهای استراتژیک مورد نیاز مردم.	
۴۳		٪۱۰۰	٪۱۰۰		✓	✓	سطح‌بندی فرآیند ذخیره‌سازی و توزیع و احساس کمبود در میان مردم.	
۴۴		٪۱۰۰	٪۱۰۰		✓	✓	تناسب میان میزان مصرف و تولید و وابستگی به کشورهای خارجی.	
۴۵		٪۱۰۰	٪۱۰۰		✓	✓	سیستم قیمت گذاری خرید اقلام عمده مایحتاج اساسی مردم.	
۴۶		٪۷۰	٪۱۰۰	✓			محل کافی و مناسب برای ذخیره سازی کالای اساسی تولیدی و ضایعات ۳۰ درصدی آن.	
۴۷		٪۱۰۰	٪۱۰۰	✓	✓	✓	قوانین قاطع و با ثبات و فرایندهای کنترلی در برخورد با محترکان و سوداگران اقتصادی.	
۴۸		٪۱۰۰	٪۱۰۰	✓	✓	✓	واسطه های فراوان در چرخه تولید، تامین و توزیع مایحتاج اساسی مردم.	
۴۹		٪۱۰۰	٪۱۰۰	✓	✓	✓	پارانه های غیر هدفمند در تولید و تامین کالاهای اساسی مردم.	
۵۰		٪۱۰۰	٪۱۰۰	✓	✓		شناخت نقاط آسیب پذیر دشمن در ابعاد مختلف اقتصادی.	
۵۱		٪۱۰۰	٪۱۰۰	✓	✓	✓	پایه سازی الگوی مناسب و متوازن مصرف در جامعه.	
۵۲		٪۱۰۰	٪۱۰۰		✓	✓	استفاده از فناوری روز دنیا در تولید، تامین و توزیع کالاهای استراتژیک.	
۵۳		٪۱۰۰	٪۱۰۰	✓	✓	✓	دولتی بودن فرایند تامین و توزیع و عدم واگذاری آن به مردم.	
۵۴		٪۱۰۰	٪۱۰۰		✓	✓	عزم و اراده ملی در صرفه جویی و مصرف بهینه کالاهای اساسی.	
۵۵	۱۰۰٪		٪۱۰۰	✓	✓		تاثیر تنش های سیاسی و اجتماعی در کشورهای همجوار برای تامین کالاهای	

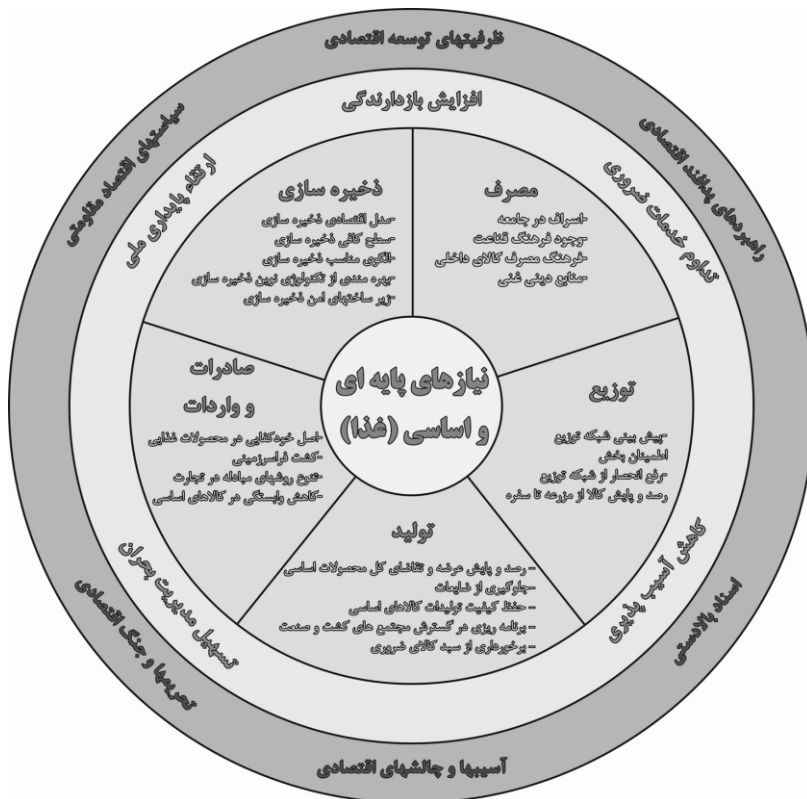

اساسی								
۵۶	تحریم‌های جهانی (منابع مالی، تکنولوژی، تجهیزات، بانکی و ...)	✓	✓	✓	۱۰۰٪			۸۰٪
۵۷	استفاده از شرایط ژئوپلیتیک مناسب در منطقه برای تأمین نیازمندی‌های ضروری.	✓	✓	✓	۱۰۰٪			۹۰٪
۵۸	استفاده از شرایط جغرافیائی و عوامل طبیعی مناسب	✓	✓	✓	۱۰۰٪			۷۰٪
۵۹	استاد و برنامه‌های مصوب بالادستی در حوزه اقتصاد مقاومتی و معیشت مردم.	✓	✓	✓	۱۰۰٪	۱۰۰٪		
۶۰	فرهنگ قناعت، دستگیری و انفاق به عنوان یک عمل مقبول و مشروع دینی	✓	✓	✓	۱۰۰٪	۹۰٪		
۶۱	ساز و کارهای مناسب برای اجرایی نمودن اصول، الزامات و ملاحظات پدافند غیر عامل در نظام تأمین کالاهای اساسی	✓	✓	✓	۱۰۰٪	۹۰٪		
۶۲	وارتبه‌های پر محصول کشاورزی با استفاده از تکنولوژی هسته‌ای	✓	✓	✓	۱۰۰٪	۱۰۰٪		
۶۳	زیرساخت‌های اطلاعاتی و ارتباطی بخش کشاورزی در راستای سالم سازی، توسعه و تنظیم بازار محصولات کشاورزی، نهاده‌ها و صادرات	✓	✓	✓	۱۰۰٪	۱۰۰٪		
۶۴	دانش و پژوهش‌های مرتبط با پدافند غیر عامل	✓	✓	✓	۱۰۰٪	۱۰۰٪		
۶۵	راهنماهای جامع نظام تأمین کالاهای اساسی با رویکرد پدافند غیر عامل	✓	✓	✓	۱۰۰٪	۱۰۰٪		
۶۶	تدابیر و فرامین مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و همچنین قوانین حمایت کننده از نظام تأمین کالاهای اساسی	✓	✓	✓	۱۰۰٪	۱۰۰٪		
۶۷	جذب سرمایه‌های خارجی و مشارکت بین المللی در تأمین کالاهای اساسی	✓	✓	✓	۱۰۰٪			۱۰۰٪
۶۸	ظرفیت علمی دانشگاه‌ها برای پژوهش‌های مرتبط با ایجاد نظام مطلوب تأمین کالاهای اساسی	✓	✓	✓	۱۰۰٪	۱۰۰٪		
۶۹	کسب فنآوری و دانش لازم از محیط بین الملل	✓	✓	✓	۱۰۰٪			۸۰٪
۷۰	نظام مدیریت و سیاست‌گذاری زنجیره تأمین غذا با تأکید بر حمایت از تولید داخلی	✓	✓	✓	۱۰۰٪	۱۰۰٪		

مدل مفهومی عوامل راهبردی تامین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) از منظر پدافند غیر عامل با رویکرد اقتصاد مقاومتی

باتوجه به عوامل موثر پدافند غیر عامل که با بررسی پژوهش‌ها و مطالعات صورت گرفته در حوزه امنیت غذایی و تامین کالاهای اساسی توسط پژوهشگران، مطالعات راهبردی وزارت صنعت، معدن و تجارت و بندهای ۶ و ۷ سیاست‌های ابلاغی معظم‌له در مورد افزایش تولید نهاده‌ها و کالاهای اساسی و تامین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی و بررسی تحریم‌های دشمن، و سایر اسناد پدافند غیر عامل در زمینه تامین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) و نظرات نخبگان این حوزه تدوین گردیده است مدل مفهومی بشرح ذیل ارائه گردید.

شکل ۱: مدل مفهومی تبیین عوامل راهبردی موثر در تامین نیازهای پایه‌ای و اساسی (غذا) از منظر پدافند غیر عامل با رویکرد اقتصاد مقاومتی

نتیجه گیری و پیشنهاد :

الف - نتیجه گیری

اگرچه نتیجه تحریم‌ها از جنبه فشار بر جامعه ایران و به دنبال آن ایجاد تنگنا برای نظام سیاسی کشور از طریق تضعیف امنیت اقتصادی، تا حدودی قابل محاسبه بوده است. اما مطالعه رئالیستی و عینی شرایط جمهوری اسلامی نشان می‌دهد، این ابزار یعنی تحریم و به قول محافل سیاسی آمریکایی «تحریم‌های فلج کننده»، برای تحقق هدف نهایی آمریکا تا میزان زیادی ناکارا بوده، کما اینکه هم اینک نیز آمریکا را به عنوان بزرگترین بازنده تحریم نفتی و بانکی ایران مطرح نموده است. در حقیقت، شرایط خاص و متمایز از مقام مقایسه و همچنین ویژگی‌های منحصر به فرد و ظرفیت‌های متنوع مردمی، سیاسی و اقتصادی جمهوری اسلامی، از مهم‌ترین عواملی به شمار می‌رود که کارایی و هدف مطلوب غرب از اعمال تحریم‌ها را با علامت سؤال‌های جدی مواجه کرده و ایران را به نوعی مصونیت و ضربه ناپذیری در برابر تهدیدها و تحریم‌ها رسانده است. کما اینکه پیامدهای سیاسی و بویژه اقتصادی جبران ناپذیری را نیز ناشی از تحریم ایران برای آمریکا و اروپا و شرکت‌های بزرگ نفتی و صنعتی در این کشورها به بار آورده است.

رهبر معظم انقلاب اسلامی از سالیان گذشته با هوشمندی کامل نسبت به روند اقتصادی کشور و تحریم‌های دشمنان با آگاهی بخشی به مدیران اقتصادی و آحاد جامعه ضمن توجه به اقشار آسیب پذیر از جهت گیری دولت در تصویب قوانین اقتصادی همچون قانون اصل ۴۴، هدفمندسازی یارانه‌ها و ابلاغ سیاستهای اقتصاد مقاومتی حمایت جدی کردند.

ب - پیشنهادها:

— قوه مجریه با همکاری سایر قوا با تشکیل ستاد ویژه‌ی اقتصادی نسبت به رصد توطئه‌های دشمنان در ابعاد مختلف تحریم، علیرغم عدم انسجام در تصمیمات راهبردی و وجود وابستگی در تامین کالاهای استراتژیک و عدم برنامه‌ریزی در تولید داخلی برای خود کفایی اقلام عمده، اقداماتی را صورت دهد.

— با عنایت الهی و اقدامات انقلابی و اطلاع رسانی اطمینان بخش مقام معظم رهبری و تلاش مضاعف برخی از مدیران و همکاری مناسب مردم در افزایش آستانه‌ی تحمل در مقابله با تحریم‌های اقتصادی و سازگاری با حداقل‌های معیشتی اجرای راهبردهای پدافند غیرعامل برای تضمین تامین، ذخیره سازی و توزیع اقلام راهبردی در این تحقیق را تسهیل نماید.

فهرست منابع:

الف- منابع فارسی:

- قرآن کریم، سوره های بقره، نساء، عنکبوت و تکوین
- نهج البلاغه [دشتی، محمد، ۱۳۸۷، نهج البلاغه. تهران: موسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمومنین (علیه السلام)
- تفسیر نور [قرائتی، محسن، ۱۳۸۸، تفسیر نور. تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن
- صحیفه نور، امام خمینی (رحمت الله علیه، ۱۳۶۹، جلد ۱۷ و ۴، مجموعه رهنمودهای امام خمینی (قدس سره) تهیه و تدوین انتشارات سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی: تهران: انتشارات سروش
- آخوندی، مصطفی، ۱۳۸۱، نظام دفاعی اسلام، مرکز تحقیقات سپاه
- احسانی مهرزاد و همکاران، ۱۳۹۲، «شناخت و ارتقای بهره وری آب کشاورزی به منظور تامین امنیت آبی و غذایی کشور»، یازدهمین همایش کمیته ملی آبیاری و زهکشی ایران
- بوزان، باری، ۱۳۷۸، «مردم، دولتها و هراس»، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی
- جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ۱۳۶۸، «ترمینولوژی حقوق»، تهران: گنج دانش
- جلالی، غلامرضا، ۱۳۹۱، «مقدمه‌ای بر میانی نظری پدافند غیر عامل با رویکرد تهدیدات جدید»، انتشارات دانشگاه امام حسین (علیه السلام)
- جمشیدی، علی. علیدوستی، علی. گیوه چی، سعید و رجبی، روزبه. ۱۳۹۱، «ارائه الگویی جهت ارزیابی آسیب پذیری امنیتی در صنعت نفت. مطالعه‌ی موردی تأسیسات نفتی دریایی»، دو فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت بحران، شماره اول
- حافظ نیا، محمدرضا. ۱۳۸۵، «اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک. مشهد»، انتشارات پاپلی، چاپ اول
- خوش چهره محمد، ۱۳۸۹، «تأملی ریشه نگر در الگوی استراتژی نیازهای اساسی»، فصلنامه راهبرد یاس، سال دوم، چاپ ششم
- دری نوگورانی، حسین، ۱۳۸۷، «دفاع اقتصادی: جایگاه اقتصاد در دفاع همه جانبه و نقش نیروهای مسلح (با تأکید بر سپاه پاسداران انقلاب اسلامی)» فصلنامه افاق امنیت شماره چهارم و پنجم
- رضایی، مجید؛ هاشمی، محمد علی، ۱۳۹۱، «بازخوانی قاعده نفی سبیل با رویکردی به اندیشه امام خمینی (رحمت الله علیه)»، پژوهش نامه متین، ۵۷.
- رنجبر، رحمان، ۱۳۹۱، «نحوه تعامل امنیت غذایی با امنیت ملی»، نشر دفتر تعاونی‌های تولیدی.
- رهبر، فرهاد؛ خادمی، موسی، (۱۳۸۷)، «تهدیدپذیری اقتصادی تهدیدپذیری هویت ملی مطالعه موردی ایران و کشورهای منطقه»، مطالعات ملی، تهران

- سبجانی، حسن، ۱۳۹۲، «اقتصاد مقاومتی و مؤلفه‌های آن»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
- سیف، اله‌مراد، (۱۳۸۸)، «تبارشناسی تهدیدات نرم اقتصادی علیه جمهوری اسلامی»، ایران، تهران: پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج.
- سیف، اله‌مراد، ۱۳۹۱، «الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه آفاق امنیت سال پنجم شماره ۱۶.
- عساریان نژاد، حسین. عبدالله خانی، علی، ۱۳۸۵، «تهدید در نظریه‌های امنیت»، مجله مطالعات دفاعی / استراتژیک، شماره ۲۷
- کامران، حسن. حسینی امینی، حسن، ۱۳۹۱، کاربرد پدافند غیرعامل در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای مطالعه موردی: شهریار. فصلنامه‌ی علمی پژوهشی فضای جغرافیایی، شماره ۳۸
- کیانپور و همکاران، ۱۳۸۰، «تغذیه در شرایط اضطراری»، مجموعه مقالات همایش سلامت و بهداشت نظامی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه ا... .
- ماندل، رابرت (۱۳۷۹)، چهره متغیر امنیت ملی، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

ب- منابع انگلیسی

- Denton, John A. (1990). Society and the official world: a reintroduction to sociology. Dix Hills, N.Y: General Hall. p. 17
- Lacina, B, (2006): Explaining the Severity of Civil Wars, Journal of Conflict Resolution, No. 50
- Manfred Max-Neef, Antonio Elizalde, & Martín Hopenhayn. with the cooperation of Felipe Herrera, Hugo Zemelman, Jorge Jatobá, Luis Weinstein (1989). "Human Scale Development: An Option for the Future." Development Dialogue: A Journal of International

پ- سایت‌ها

- Development Cooperation. 1989, 1, 7-80
- www.khamenei.ir
- rc.majlis.ir
- www.bsmt.ir
- www.paydarymelli.ir
- WWW.ECONDEFENS.IR

